

Molière, Saituri

Mikko Vestola

AI5-Äidinkielen tutkielmaessee

Koulun nimi

Opettaja: Opettajan nimi

26.3.2002

Arvosana: 10-

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 KIRJAILIJA: MOLIÈRE	3
<i>1.1.1 Kirjailijan tausta</i>	<i>3</i>
<i>1.1.2 Molièren elämän alkutaival.....</i>	<i>3</i>
<i>1.1.3 Loppuelämä mestariteosten aikaa.....</i>	<i>4</i>
<i>1.1.4 Molièren näytelmät Suomessa.....</i>	<i>5</i>
1.2 AIKAKAUSI: KLASSISMI.....	5
<i>1.2.1 Klassismi kukoisti erityisesti Ranskassa.....</i>	<i>5</i>
<i>1.2.2 Klassismin näytelmien ja kirjoitelmien tyypilliset piirteet</i>	<i>6</i>
<i>1.2.3 Klassismi leviää Ranskasta muualle Eurooppaan ja hiipuu 1700-luvulla.....</i>	<i>6</i>
2 TEOKSEN JUONI JA HENKILÖT LYHYESTI.....	7
3 TEOKSEN HERÄTTÄMIÄ AJATUKSIA.....	8
3.1 NAURU TYPERYYDELLE	8
LÄHTEET.....	10

1 Johdanto

1.1 Kirjailija: Molière

1.1.1 Kirjailijan tausta

Molière (1622 - 1673), alkuperäiseltä nimeltään Jean-Baptiste Poquelin, oli Ranskan klassismin ajan merkittävin ja arvostetuin komediakirjailija, joka myös näytteli omissa näytelmissään. Aikakautensa tapaan Molière käytti näytelmissään hyväkseen vanhempaa kirjallisuutta sekä kansanomaisen commedia dell'arten satiirisia elementtejä. Useimmissa Molièren näytelmissä, joita myös luonnekomedioiksi kutsutaan, satiirin kohteena ovat yleensä ihmisten luonteen heikkoudet, kuten tekopyhyys tai saituus. Rakkaus on usein se, joka panee tapahtumat liikkeelle. Joitain Molièren näytelmiä sanotaan myös ns. tapakomedioiksi. Niissä kritiikin kohteena olevat saatetaan tilanteeseen, jossa heidän naurettavuutensa paljastuu.

Molière

Molière vihasi teeskentelyä ja ylhäisön salonkien sievistelyä ja ehkä juuri näistä aiheista hän sai hyviä aineksia näytelmiinsä. Molièrelle komedia oli keino paljastaa ihmisten inhimillisiä puutteita, unohtamatta samalla yleisön huvittamista. Yleistäen hänen teoksensa voidaan jakaa kolmeen eri tyyppiin: farsseihin, hovibaletteihin ja komedioihin, joista komediat olivat hänen tuotantonsa parhaimmistoa.

1.1.2 Molièren elämän alkutaival

Molière syntyi vakavaraisen hoviverhoilijan pojaksi Pariisissa 15.1.1622. Kymmenvuotiaana hänet lähetettiin jesuiittakouluun, minkä jälkeen hän opiskeli lakia ja valmistui lopulta notaariksi vuonna 1641. Hänen piti jatkaa isänsä ammattia hoviverhoilijana, mutta teatterista kiinnostuneena hän päätti tutustua erääseen commedia dell'arte -ryhmään.

Vuonna 1643 Jean-Baptiste Poquelin päätti lopullisesti omistautua teatterille ja vaihtoi sukunimekseen Molière, mahdollisesti suojellakseen isänsä suvun nimeä, koska komedia-näytelmien tekijöitä ei aina arvostettu ja he saattoivat joutua suurenkin kritiikin kohteeksi. Samana vuonna Molière liittyi erääseen maaseutukiertueeseen ja sen mukana hän esiintyi kolmentoista vuoden ajan, lähinnä Etelä-Ranskassa.

Molièrestä tuli pian kiertueen todellinen johtaja. Vaellusvuosinaan hän joutui tekemisiin erilaisten käytännön kysymysten kanssa, mikä opetti hänelle myös draaman kirjoittamisen taidon. Molièren seurueen ohjelmisto käsitti commedia dell'arten tapaan laadittuja juonifarsseja, ja sellainen oli myös Molièren ensimmäinen merkittävä näytelmä "*L'étourdi*", joka valmistui vuonna 1654.

Molièren varsinainen menestys alkoi vuonna 1658 seurueen palattua Pariisiin ja esiinnyttyä "Aurinkokuningas" Ludvig XIV:lle. Molièren oma farssi "*Le docteur amoureux*" ihastutti Ranskan kuningasta ja se jätti jalkoihinsa jopa silloisen kuulun näytelmäkirjailija Corneillen tragediat. Menestyksen saattelemana Molièren seurue muutti Palais-Royalin teatteriin viihdyttämään Ranskan hovia.

Tästä innostuneena Molière alkoi jälleen kirjoittaa, ja vuonna 1659 valmistuikin Molièren ensimmäinen ns. tapakomedia *Sievistelevät hupsut*. Molièrää pidetäänkin usein ranskalaisen tapakomedian luoja. Hänen tapakomedioissa kritiikin kohteet saatetaan tilanteeseen, jossa heidän naurettavuutensa käy hyvin ilmi. *Sievistelevissä hupsuissa* Molière ivaa erityisesti kirjallisissa salongeissa käytettyä teennäistä ja liioittelevaa kieltä.

Vuonna 1662 Molière avioitui itseään 20 vuotta nuoremman Armande Béjartin (1642–1700) kanssa ja eli hänen kanssaan onnellisessa avioliitossa. Naimisiinmenon jälkeen Molière kirjoitti komedian *Naisten koulu*, joka kertoo nuoresta ja kokemattomasta työstä, joka väkisin naitetaan vanhalle miehelle. Tämä komedia herätti paljon kiistelyä sen naiskasvatukseen puuttuvasta asenteesta.

1.1.3 Loppuelämä mestariteosten aikaa

Molièren viimeiset elinvuodet olivat mestariteosten aikaa, vaikka hänen elämänsä muiden huolien ohella varjostivatkin sairastelu ja kuninkaan suosion väheneminen. Vuonna 1664 Molièreltä syntyi uskonnollista teeskentelyä arvosteleva näytelmä *Tartuffe*, joka joutui kuitenkin usean vuoden esityskieltoon. Suurta vastustusta herättivät myös Molièren vuonna 1665 ilmestyneet näytelmät *Don Juan* ja *Kivinen illallisvieras*. Vuonna 1666 Molière kirjoitti yhden parhaista näytelmistään, *Ihmisvihaajan*, ja kaksi vuotta tämän jälkeen häneltä syntyi aluksi vain vähän huomiota osakseen saanut *Saituri*. Vuonna 1670 Molière kirjoitti Ranskan hovia varten viimeiset näytelmänsä, joista yksi oli *Porvari aatelismiehenä*.

Vuonna 1673 Molièreltä valmistui näytelmä *Oppineita naisia* ja samana vuonna, Molièren ollessa jo vakavasti sairaana, hän kirjoitti elämänsä viimeisen näytelmänsä, *Luulosaira*. Näytelmän neljännessä

esityksessä Versailles'ssa 17.2.1673, katsomon käsittämättä asian todellista laitaa, Molière lysähti tajuttomana näyttämölle ja kuoli kotonaan samana iltana. Hieman yli vuosikymmen tämän jälkeen Ludvig XIV muodosti Molièren kunniaksi Ranskan kansallisnäyttämön eli Maison de Molièren.

1.1.4 Molièren näytelmät Suomessa

Suomeen Molièren näytelmät tulivat 1700-luvun loppupuolella ensimmäisten ammattimaisesti toimivien ulkomaisten teatteriseurueiden mukana. Suomalaisen Teatterin apulaisjohtaja Oskari Vilho oli Molièren ensimmäinen suomentaja ja hän osasikin tulkita Molièren näytelmiä luontevasti. Kuitenkin ehkä parhaiten Molièren näytelmät tunnetaan Suomessa Otto Mannisen käännöksinä, joissa on myös hyvin tavoitettu alkuperäisen näytelmän ajatus.

1.2 Aikakausi: Klassismi

1.2.1 Klassismi kukoisti erityisesti Ranskassa

Sana klassismi tulee latinan kielen sanasta *classicus*, joka tarkoittaa erinomaista. Klassismi on antiikkia ihannoiva suuntaus, joka kukoisti varsinkin 1600-luvun Ranskassa ja levisi sieltä muihin Euroopan maihin. Tosin klassismin idea syntyi jo renessanssiajan loppupuolella Italiassa, missä taidetta pidettiin harmonisena vain, mikäli mallia otetaan antiikin taiteen keskeisistä piirteistä. Klassismi ei kuitenkaan ole aivan yksiselitteinen käsite, ja taiteen eri aloilla sen sisältö hieman vaihtelee.

Kirjallisuudessa klassismi rajoittui 1600-luvulla lähinnä vain Ranskaan, jossa sen aikakauden mestareita olivat mm. näytelmäkirjailijat Pierre Corneille, Jean Racine sekä Molière. Muita merkittäviä klassismin ajan kirjailijoita olivat mm. ranskalaiset filosofit René Descartes ja Blaise Pascal sekä runomuotoisia eläintarinoita kirjoittanut Jean de La Fontaine.

Ranskassa klassismi saavutti myös suurimman kukoistuksensa, ja klassismin vuosisataa pidetäänkin Ranskan kirjallisuuden kulta-aikana. Klassista tragediaa luotiin Ludvig XIV:n hallitessa yksinvaltaisesti Ranskaa ensisijaisesti ylhäisön keskuudessa ja hoveissa. Klassinen tragedia kuitenkin menetti ajan myötä kukoistuksensa, mutta komedia jäi henkiin, ja klassismin ajan komediat ovatkin yhä suosittuja kansan keskuudessa.

1.2.2 Klassismin näytelmien ja kirjoitelmien tyypilliset piirteet

Klassismin ajan draamassa, etenkin tragediassa, keskeiseksi periaatteeksi nousi ns. kolmen ykseyden määrittelevä sääntö. Näytelmän toiminnan tuli olla toiminnaltaan ehyt ja tapahtua yhdessä paikassa yhden vuorokauden sisällä. Tällä ajan, paikan ja toiminnan ykseyden, määrittelevän säännön avulla pyrittiin näyttämötaiteen todenmukaisuuteen. Tavallista klassismin ajan näytelmille oli myös niiden jakaminen viiteen eri näytökseen.

Klassismin ajan tragedioiden aiheet otettiin suoraan antiikin historiasta ja mytologiasta sekä joskus myös Raamatusta ja itämaiden kulttuurista. Näytelmien sankarit olivat ylhäisiä ja heidän traagiseen loppuun johtavan toimintansa motiivit yleisiä. Tragedioissa kuolema ja rakkaus liittyivät läheisesti toisiinsa.

Komedioissa, etenkin Molièren näytelmissä, nuorten rakkautta uhkaa yleensä antiikin kirjallisista esikuvista otettu vanhempi rakastaja. Nuoret rakastavaiset saavat yleensä toisensa vasta monien juonenkäänteiden jälkeen. Myös toinen teema, viettely, oli tyypillistä klassismin ajan näytelmäkirjallisuudelle. Tunnetuin klassismin ajan viettelijä on varmasti Molièren luoma *Don Juan*.

Klassismin aikana kehitettiin myös esseististä esitystapaa. Tutkielmia ja esseitä ei laadittu vain tiedemiehiä varten, kuten aikaisemmin oli tapana, vaan vaativat tieteelliset asiat pyrittiin ilmaisemaan siten, että jopa aivan tavallinen asiasta tietämätön kansalainen pystyisi omaksumaan esityksen. Näihin aikoihin kansakielinen kirjallisuus lisääntyi ja latinaksi kirjoitettiin yhä harvemmin, koska vain harva sitä osasi.

1.2.3 Klassismi leviää Ranskasta muualle Eurooppaan ja hiipuu 1700-luvulla

Klassismi oli siis ennen kaikkea ranskalainen suuntaus. Sen näkemykset levisivät myös muidenkin maiden kirjallisuuteen, mutta eivät kuitenkaan vaikuttaneet yhtä voimakkaasti kuten Ranskassa. Englannissa klassistisia näkemyksiä edustivat mm. Thomas Rhymer ja John Dennis sekä Alexander Pope.

Myös Saksassa klassismi sai jalansijaa, ja merkittävimpiä ns. saksalaisklassismin ajan edustajia olivat J. W. von Goethe ja Friedrich von Schiller. Heidän näytelmänsä vastasivat kyllä klassismin ajalle ominaista ylevyyden vaatimusta, mutta joidenkin mielestä saksalaisklassistiset teokset edustivat pikemminkin henkisesti jo romantiikkaa.

Etenkin Ranskassa alettiin klassistisia näkemyksiä arvostella ankarasti 1680-luvulla. Klassismin perinne osoittautui kuitenkin niin kestäväksi, että se vaikutti kirjallisuudessa vielä 1700-luvullakin. Klassismi jäi

viimeiseksi aikakaudeksi, jolloin entisajan mestareiden jäljittelyä pidetään taiteessa tärkeimpänä asiana. Klassismin vastakohtaksi syntyikin tunteisiin pohjautuva suuntaus, romantiikka, 1700-luvun lopulla.

2 Teoksen juoni ja henkilöt lyhyesti

Molièren *Saituri* eli alkuperäiseltä nimeltään *L'avare* on vuonna 1668 kirjoitettu komediallinen näytelmä. Klassismin periaatteiden mukaan Molière otti *Saiturissa* esille ihmisten erilaisia luonteenpiirteitä ja loi tyyppikomedian, jossa kullakin näyttelijällä on tietty ominaisuus, esimerkiksi saituus tai tekopyhyys, joka sitten nostetaan selvästi esille. Klassismille tyypillisenä piirteenä *Saiturin* tapahtumat sijoittuvat yhden päivän sisään, ja teos on jaettu viiteen eri näytökseen.

Saiturin päähenkilöitä ovat saita pihtari Harpagon, hänen poikansa Cléante ja tyttärensä Élise sekä Cléanten rakastettu Mariane ja Élisen rakastettu Valère. Teoksessa esiintyy myös joitakin sivuhenkilöitä, joista tärkeimpiä ovat Marianen ja Valéren isä Anselme sekä Harpagonin palvelija La Flèche. Myös Marianen tuttava Frosine on melko keskeisessä osassa.

Teoksen ehdottomasti hallitsevin henkilö on Cléanten ja Élisen isä Harpagon, joka on uskomaton saituri ja äärimmäisen itsekäs ihminen, joka ajattelee vain omaa etuansa muista välittämättä. Hänen elämässään kaikista tärkeintä on raha, ja säästääkseen rahaa hän tekee lähes mitä tahansa.

Teoksen tarina alkaa siitä, kun Élise on rakastunut Valéreen, mutta rahaa säästääkseen Harpagon on päättänyt näyttää tyttärensä rikkaalle miehelle, Anselmelle, joka on valmis ottamaan Élisen vaimokseen ilman myötäjäisiä. Harpagonin poika taas on rakastunut hurmaavaan nuoreen naiseen Marianeen, mutta hänen isänsä on myös kiinnostunut samaisesta naisesta. Cléante yrittääkin hienovaraisesti saada Harpagonin luopumaan Marianesta ja saamaan isänsä suostumuksen heidän avioliitollleen. Mariane katuu sitä, että lupautui Harpagonille puolisoiksi, sillä hän rakastaa tosiasiallisesti Cléantea ja suorastaan inhoaa Harpagonin saituutta. Kirjan lopussa tapahtuu vielä merkittäviä juonenkäänteitä ja lopulta kaikki päättyy onnellisesti.

3 Teoksen herättämiä ajatuksia

3.1 Nauru typeryydelle

Molièren kirjoittamaa *Saituria* pidetään yhtenä klassismin ajan parhaista komedioista. Valitsin teoksen siksi, koska se oli tarpeeksi lyhyt, enkä ollut aikaisemmin juurikaan lukenut näytelmäkirjallisuutta. Aluksi en odottanut kirjalta juuri mitään. Luulin, että se olisi tylsäkö, vanhahtavaa ja vaikealukuista tekstiä sisältävä teos. Toisin kuitenkin kävi. Itse asiassa pidin kirjasta ja yllätyin todella positiivisesti. Juoni oli alusta lähtien mielenkiintoinen ja se piti otteessaan loppuun asti, eikä suvantovaiheita juurikaan ollut.

Kirjan teksti on yllättävän helppoa luettavaa. Näytelmäkirjallisuudelle tyypillisellä tavalla aina, kun joku puhuu jotain, kerrotaan selvästi, kuka on kyseessä. Varsinaista kertojaa kirjassa ei ole vaan kaikki tapahtuu ikään kuin teoksen henkilöt näyttelisivät lukijan edessä eli teos on oikeastaan kokonaan dialogia. Teoksen henkilöiden puhetyyli on teitittelevää ja useimmiten asiallista. Tapahtumat sijoittuvat todennäköisesti antiikkiin ja miljöönä toimii luultavasti jokin pienehkö kylä. Kirjan kantava juoni taas on tyypillinen klassinen tarina. Isä rakastuu samaan naiseen kuin poikakin.

Ehdottomasti mieleenpainuvin ja selvin luonnetyyppi teoksessa on Harpagon. Hän on niin saita, että joissain kohdissa hänen typeryydelleen nauraa oikein makeasti ja ihmettelee, miten ihminen ylipäättänsä voi olla sellainen saituri, että säästääkseen rahaa hän ostaa ruokaa, jota kukaan ei syö ja palauttaa aterialta yli jääneet ruoat takaisin kauppiaille. Joskus tuntuu jopa siltä, että Molière on ehkä hieman yliampunut kuvatessaan Harpagonin saituutta. Harpagonin poika Cléante on mukavampi persoona kuin isänsä, mutta lähes yhtä röyhkeä kilpaillessaan Marianen suosioista. Harpagonin tytär Élise taas on kaikin tavoin kiltti ja tunnollinen, eikä haluasi loukata isäänsä.

Harpagon ei tunnu myöskään olevan järin viisas mies, koska lähes kaikki valehtelevat hänelle, eikä hän itse tyhmydeltään tajua sitä. Toisaalta voidaan miettiä, onko oikein, että muut valehtelevat Harpagonille ja ivaavat hänen saituuttaan. Kyllähän ihminen saa rahoillaan tehdä mitä haluaa. Kaikenlaisia ihmisiä tulisi kunnioittaa riippumatta siitä, miten he käyttäytyvät. Ehkä muut ovat vain kateellisia, koska Harpagonilla on niin paljon rahaa. Harpagon osaa kyllä myös joskus olla ovela. Hän saa esimerkiksi poikansa Cléanten paljastamaan rakastavansa Marianeaa, vaikka Cléanten ei sitä pitänytkään isälleen kertoa.

Ihmettelen kyllä suuresti, mitä järkeä on pantata rahaa hautaan asti, jos sitä ei itse käytä mihinkään. Eihän rahasta ole mitään hyötyä ihmiselle itselleen tämän kuoltua. Toisaalta Harpagonhan saattaa säästää rahaa lapsiansa varten, jolloin he perisivät rahat isänsä kuoltua. Mutta onko järkevää, että lapset elävät köyhyydessä ja saavat rahat ehkä vasta joskus kuusikymppisinä? Harpagon myös väittää kaikille, ettei hänellä ole yhtään rahaa, vaikka tosiasiasahan hän on äärimmäisen rikas mies. Tämä ehkä sen takia, ettei hänen tarvitsisi välttämättä maksaa kaikesta, vaan joku voisi lahjoittaa hänelle jotain ilmaiseksi, kun luulee häntä köyhäksi.

Joskus kirjan tapahtumat tuntuvat niin typeriltä, ettei niille voi olla nauramatta. Eräs hyvä kohta kirjassa on, kun Harpagon syyttää Valérea rahojensa ryöstöstä. Harpagon kysyy Valérelta, onko tämä varastanut Harpagonin aarteet. Valére vastaa tähän myöntävästi, koska luulee Harpagonin tarkoittavan tyttärtään, johon Valére on rakastunut. Tästä alkaa sitten pitkä keskustelu, jossa kumpikin osapuoli luulee puhuvansa samasta asiasta, vaikka kumpikin puhuu aivan eri asiasta. Tämä tuntuu aika hullunkuriselta, ja mieleeni tulevatkin saippuasarjat, joissa on joskus samanlaisia piirteitä. Myös pojan ja isän rakastuminen samaan naiseen sekä teoksen loppuratkaisu, eli läheisten tuttavien paljastuminen sukulaisiksi, ovat tyypillisiä saippuasarjadraaman piirteitä.

Kirjaa lukiessa en voinut myöskään olla yhdistämättä Harpagonia Roope Ankkiaan. Heillä on niin paljon yhteisiä piirteitä, että luulisi melkein Carl Barksin ottaneen mallia Harpagonista luodessaan Roope Ankaa. Heitä yhdistävät niin uskomaton saituus, käyttäytymistavat kuin ikäkin.

Hieman hämmennystä kirjassa herättää se, että jo heti alussa, ennen kun teos varsinaisesti alkaakaan, kerrotaan Anselmen olevan Valéren ja Marianen isä, mutta kirjan juonessa tämä paljastuu varsinaisesti vasta teoksen loppumetreillä. Mielestäni olisi ollut parempi, jos maininta heidän sukulaissuhteesta olisi jätetty alusta pois, jotta jännitys säilyisi aina kirjan loppuun asti.

Teoksen keskeisinä motiiveina toimivat ainainen valehtelu ja mielistely. Kaikki tuntuvat valehtelevan Harpagonille ja yrittävät mielistellä häntä. Mitä olisi esimerkiksi tapahtunut jos Cléante olisi heti kertonut isälleen rakastavansa Marianeaa? Koko tarina olisi voinut mennä aivan eri lailla jos kaikki eivät olisi valehdelleet tai yrittäneet mielistellä. Teoksen keskeisin teema taas on mielestäni se, että Harpagon on rahanhimoissaan vähällä tuhota omien lastensa tulevaisuuden. Rahan ei tulisi olla pakkomielle ja sitä tulisi myös käyttää, eikä vain säästää siihen asti, kun huomaakin olevansa kuollut, jolloin rahalla ei enää itse tee mitään.

LÄHTEET

- **CD-Facta 2002**, WSOY, Artikkelit: Molière, klassisismi
- Hakulinen, Kivelä, Nummi, **Lukiolaisen Äidinkieli ja Kirjallisuus 3**, Porvoo 2001: WSOY, s. 54-59
- **Internet:** <http://personal.inet.fi/cool/saijajaniina/moliere.htm> (10.3.2003)
- **Internet:** <http://dol.vekoduck.com/Moli%E8re%20-%20Saituri.doc> (10.3.2003)
- Molière, **Saituri**, suomentanut: Lauri Hirvensalo, Juva 1999: WSOY, 7. painos, takakansi
- **Tietojätti 2000**, Jyväskylä 2001: Gummerus, 4. painos, Artikkelit: klassisismi

Kuvalähteet:

Molièren kuva: <http://www.ac-strasbourg.fr/pedago/lettres/Victor%20Hugo/Notes/Moliere.htm>

Opettajan kommentti: Itse romaanini analyysi voisi olla laajempi ja romaanin tekstin siteerausta voisi myös käyttää.